

Оксана Шпарик – кандидат педагогічних наук, старший науковий дослідник, старший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: освітня політика країн ЄС, США та Китаю, реформи та інновації у світовому та європейському освітньому просторі, трансформаційні процеси та тенденції розвитку освіти, забезпечення якості освіти.

✉ shparyk.o@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7507-4950>

УДК 37(4+477):061.1ЄС-044.247

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-41-51>

ІНТЕГРАЦІЯ ШКІЛЬНИХ СИСТЕМ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто актуальні проблеми євроінтеграції у галузі шкільної освіти. Визначено ключові документи, які визначають основні напрями інтеграції європейських національних шкільних систем у спільний європейський освітній простір. З'ясовано спільні цілі й освітні пріоритети для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання на даному етапі. Акцентовано на принципі відкритого методу координації (Open Method of Coordination, ОМС), який застосовується для узгодження політики країн ЄС у різних галузях. Виділено ключові сучасні тенденції в інтеграції та гармонізації шкільних систем у Європейському Союзі, зокрема гармонізація шкільних структур та навчальних програм; забезпечення якості шкільної освіти; впровадження інноваційних методик викладання та оцінювання; цифрова трансформація шкільної освіти; стандартизація вимог до вчителів та підвищення їх кваліфікації; сприяння академічній мобільності учнів та вчителів; забезпечення соціальної інклюзії та рівного доступу до освіти; посилення управлінської та організаційної автономії шкіл тощо. Ці тенденції відображають спільні прагнення до створення інтегрованого, гнучкого та інноваційного Європейського освітнього простору. Зроблено висновок, що країни-члени ЄС мають історично сформовані національні підходи до організації шкільної освіти, які відрізняються структурою, навчальними програмами, методами викладання тощо. Гармонізація освітніх стандартів та практик, знаходження балансу між уніфікацією та збереженням культурної ідентичності є складним завданням в умовах такого різноманіття і вимагає скоординованих зусиль на рівні ЄС, національних урядів та локальних громад.

Ключові слова: євроінтеграція; Європейський освітній простір (ЄОП); національні системи освіти; шкільна освіта; тенденції.

Постановка проблеми. Сьогодні перед українською освітою постає безліч викликів, які необхідно подолати. З одного боку, необхідно створити умови для здобуття освіти попри війну та вимушену міграцію, а з іншого – забезпечити євроінтеграційні процеси з огляду на глобалізаційні тенденції. Усе це зумовлює гостру потребу пошуку нових підходів до розвитку освіти, яка має відповідати на всі запити сучасності й майбутнього, задовольняти потреби українців. Бачення майбутнього ґрунтується на прагненні українців до європейської інтеграції, забезпе-

ченні важливих для нас загальнолюдських та європейських цінностей (Міністерство освіти і науки України, 2023).

У червні 2022 р. лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на членство у Європейському Союзі (Кабінет Міністрів України, 2022b). Статус кандидата офіційно запускає процес набуття Україною членства в ЄС, і попри війну, Україна триматиме євроінтеграційні реформи країни у пріоритеті.

Основними програмними документами щодо євроінтеграції в галузі освіти і науки є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Верховна Рада України, 2014) та План заходів з виконання Угоди. Загальний прогрес реалізації завдань Плану заходів з виконання Угоди (Кабінет Міністрів України, 2017) відображається на порталі «Пульс Угоди» (Пульс Угоди, 2024). За період 2014–2024 рр. загальний прогрес реалізації завдань Плану заходів за розділом «Освіта, навчання та молодь» становить 94%. У 2022 р. було виконано 86% запланованих завдань (+5%) (Кабінет Міністрів України, 2022b, с. 5), а у 2023 р. виконано 94% (+8%) (Кабінет Міністрів України, 2023, с. 6).

Наразі Україна вже ініціювала низку заходів, спрямованих на приведення системи середньої освіти у відповідність до європейських стандартів і практик. Триває впровадження реформи «Нова українська школа», яка спрямована на запровадження навчання на компетентнісних засадах та індивідуального підходу до нього, покращення доступу до якісної освіти та подовження шкільної освіти з 11 до 12 років. Громадянська компетентність, як частина європейської системи ключових компетентностей для навчання впродовж життя, регулюється Законом про освіту і впроваджується на всіх рівнях і типах освіти (формальної, інформальної та неформальної). Створено нормативно-правову базу професійної освіти і навчання. Закон «Про освіту» встановлює нову структуру системи освіти, в тому числі професійної. Закон надає значну роль національній рамці кваліфікацій (НРК), навчанню впродовж життя та освіти, заснованій на ключових компетентностях. Він запроваджує національну систему кваліфікацій, галузеві рамки кваліфікацій та часткові кваліфікації. Концепція «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 р. спрямовує реалізацію національної політики у сфері професійно-технічної освіти. Кількість кваліфікаційних рівнів в українській НРК відповідає кількості рівнів у Європейській рамці кваліфікацій (ЄРК) (European Commission, 2023a, с. 42).

Згідно з висновком Аналітичного звіту Європейської Комісії щодо заявки України на членство у Європейському Союзі, освітня галузь України в цілому досягла певного рівня підготовки до інтеграції, розвиток системи освіти узгоджується з цілями та політикою ЄСУ висновку Європейської Комісії (European Commission, 2023a, р.43). Також зазначено, що Україна виділяє істотний обсяг фінансування для освітнього сектору – державні витрати на освіту у 2020 р. становили 5,4% (середній показник по країнах-членах ЄС – 5% ВВП) (European Commission, 2023c, р.114).

Водночас, на нашу думку, актуальними євроінтеграційними завданнями для шкільної освіти залишаються такі:

- гармонізація навчальних програм та стандартів – приведення змісту, структури та якості освіти у відповідність до європейських освітніх стандартів.
- підвищення престижу вчительської професії та удосконалення системи підготовки і підвищення кваліфікації педагогів – забезпечення відповідності рівня підготовки вчителів європейським вимогам, розвиток їх компетенцій;
- упровадження багатомовності – збільшення частки викладання предметів іноземними мовами, передусім англійською, у старшій школі; розвиток мовних компетентностей учнів на всіх рівнях освіти; залучення носіїв іноземних мов до викладання та неформального спілкування з учнями;
- модернізація матеріально-технічної бази – оновлення шкільної інфраструктури, обладнання, навчальних матеріалів;
- децентралізація управління освітою – надання більшої автономії школам та регіонам у прийнятті рішень;

- розвиток цифрової грамотності – інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес;
- забезпечення рівного доступу до якісної освіти – подолання територіальної, соціальної та інших форм нерівності в освіті тощо.

Приєднання України до Європейського Союзу створить нові можливості для розвитку системи шкільної освіти. Зокрема, надасть можливість тісніше співпрацювати з європейськими школами та освітніми установами. Також Україна зможе брати участь у численних програмах розвитку шкільної освіти, фінансованих ЄС. Для ефективної інтеграції таких практик для України важливо буде враховувати потенційні перешкоди та виклики, зокрема відмінності в освітніх системах та традиціях; обмежені ресурси та фінансування; складність узгодження змін в освітній системі на національному, регіональному та місцевому рівнях; брак досвіду для адаптації та впровадження європейських практик тощо. Чітке розуміння цих викликів та розроблення комплексних стратегій їх подолання будуть ключовими для успішної інтеграції передових європейських практик в українську шкільну систему. Системний підхід і партнерство з європейськими інституціями допоможуть Україні пройти цей трансформаційний шлях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для розуміння процесу євроінтеграції України, дослідження проблеми інтеграції європейських національних освітніх систем у спільний європейський освітній простір є важливим з кількох ключових причин. По-перше, успішна інтеграція національних освітніх систем європейських країн у єдиний простір дає Україні можливість ознайомитись із кращими практиками та підходами до гармонізації освітніх систем і накопичує досвід, який може бути корисним для України. По-друге, дослідження інтеграції в рамках спільного європейського освітнього простору дозволяє зрозуміти вимоги та стандарти, яких повинна досягти Україна для повноцінної інтеграції, що своєю чергою допомагає визначити конкретні кроки, які необхідно зробити Україні для адаптації своєї освітньої системи. По-третє, інтеграція до спільного освітнього простору сприяє культурному зближенню та обміну цінностями між країнами, що є важливим для формування спільної ідентичності з європейськими країнами та підтримки курсу України на євроінтеграцію.

Зазначимо, що над проблемою євроінтеграції у галузі освіти працювала низка вітчизняних учених. Важливо відмітити роботи О. Локшиної, яка провела ґрунтовне дослідження європейських орієнтирів розвитку змісту загальної середньої освіти та адаптації українських освітніх стандартів до європейських, детально проаналізувала тенденції та підходи до формування змісту загальної середньої освіти в країнах ЄС і розкрила специфіку адаптації українських державних стандартів та навчальних програм до європейських підходів до конструювання змісту шкільної освіти (Локшина, 2009). Її дослідження стало важливим внеском у розуміння процесів гармонізації української системи загальної середньої освіти з європейськими освітніми стандартами та практиками. Інші свої розвідки О. Локшина присвятила аналізу стратегічних орієнтирів ЄС у галузі освіти і навчання на період 2021–2030 рр., де охарактеризовано оновлене бачення Європейського освітнього простору, розкрито стратегічні пріоритети і показники для вимірювання прогресу європейського співробітництва до 2030 р. (Локшина, 2023). А також аналізу ініціативи ЄС з побудови більш стійких та інклюзивних систем освіти і навчання в державах-членах у форматі Європейського освітнього простору, було характеризовано еволюцію Європейського освітнього простору та досліджено законодавчі і стратегічні документи України, що регулюють процес європейської інтеграції національної освіти (Локшина, 2024).

Н. Авшенюк вивчала питання визнання кваліфікацій, забезпечення якості та академічної мобільності в контексті інтеграції педагогічної освіти України до загальноєвропейського простору (Авшенюк, 2015).

О. Денисюк, Т. Дронь, Н. Титаренко, та В. Ткаченко розглядали умови та шляхи інтеграції вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір крізь призму впровадження реформи Нової української школи (НУШ) (Денисюк та ін., 2022).

У розвідці І. Гасюка, І. Дарманської, Л. Машкіної та О. Пехоти та М. Савченко проаналізовано тенденції розвитку освітньої галузі України в контексті євроінтеграційних процесів, визначено ключові етапи та напрями інтеграції України до європейського освітнього простору, акцентовано на сильних та слабких сторонах, можливостях та викликах для української системи освіти (Hasiuk et al., 2022).

Огляд наукових досліджень, присвячених інтеграції освітніх систем у Європейському Союзі, засвідчує, що проблематика євроінтеграції у сфері шкільної освіти порівняно з вищою освітою отримує менше уваги дослідників. Проте, попри обмежену кількість наукових досліджень у сфері шкільної освіти, вони є вкрай важливими для досягнення загальних процесів євроінтеграції та вдосконалення відповідних освітніх політик на різних рівнях. Тому розширення наукових розвідок саме в цій галузі є перспективним напрямом.

Метою дослідження є аналіз інтеграції європейських національних шкільних систем у спільний Європейський освітній простір задля визначення перспективного досвіду для України в контексті її власної інтеграції до європейського освітнього простору.

Матеріал статті ґрунтується на стратегічних документах ЄС, вебсайтах європейських агентств, базах даних урядових і неурядових організацій, статистичних та якісних дослідженнях, звітах по конкретних країнах з питань євроінтеграції національних шкільних систем.

Для досягнення мети застосовано такі теоретичні **методи**: *порівняльний метод* (порівняння структури, змісту та організації систем загальної середньої освіти країн ЄС, виявлення подібностей та відмінностей у шкільних системах, аналіз тенденцій розвитку і модернізації шкільної освіти в ЄС); *системний аналіз* (дослідження загальної середньої освіти як складової системи освіти в ЄС; вивчення взаємозв'язків і взаємовпливів між компонентами освітньої системи; аналіз факторів, що впливають на інтеграцію шкільної освіти в європейський простір); *документальний аналіз* (вивчення офіційних документів, стратегій, нормативно-правових актів ЄС у сфері освіти; аналіз звітів, наукових публікацій та статистичних даних щодо освітніх реформ у країнах ЄС); системно-структурний аналіз вітчизняних і зарубіжних педагогічних джерел із зазначеної проблеми тощо.

Методологію дослідження становлять *системний підхід* (розглядає освітню інтеграцію як складну, динамічну, цілісну систему; дозволяє проаналізувати внутрішні та зовнішні взаємозв'язки й взаємозалежності в цій системі; сприяє виявленню закономірностей, тенденцій та чинників розвитку освітньої інтеграції), *порівняльний підхід* (передбачає порівняльний аналіз освітніх систем, політик, процесів у різних країнах ЄС; дає змогу виявити спільні та відмінні риси, простежити динаміку інтеграційних процесів; слугує основою для виявлення ефективних моделей, підходів, практик інтеграції); *культурологічний підхід* (аналізує інтеграційні процеси в контексті культурного розмаїття Європи; розглядає освіту як важливий чинник формування європейської ідентичності; уможливує виявлення шляхів збереження національно-культурної самобутності в умовах інтеграції); *аксіологічний підхід* (зосереджує увагу на ціннісних засадах інтеграції загальної середньої освіти; дозволяє виявити систему цінностей, на яких ґрунтується освітня інтеграція в Європі; сприяє розумінню ролі ціннісного компоненту в забезпеченні ефективності інтеграційних процесів).

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто зазначити, що у країнах Європейського Союзу немає єдиної усталеної системи середньої освіти. ЄС залишає за кожною країною право самостійно визначати зміст навчання та організацію своїх шкільних систем (Consolidated version of the Treaty..., 2012). Тому система освіти у різних європейських країнах може суттєво відрізнятися:

- *за структурою освітніх рівнів*: в деяких країнах (Німеччина) існує триступенева система школи – початкова, середня і старша, в інших країнах (Франція) – двоступенева система: початкова та середня школа);
- *за ступенем централізації та стандартизації навчальних програм*: у Великій Британії освіта є більш децентралізованою, тоді як у Франції – більш централізованою;

- за віковими межами для початку та закінчення обов'язкової освіти (у різних країнах вони коливаються від 5–6 років до 15–18 років): наприклад, в Італії обов'язкова освіта починається з 6 років, а в Нідерландах – з 5 років;
- за диференціацією навчання у середній школі: деякі країни, як-от Німеччина чи Нідерланди, практикують більш виражену диференціацію – поділ на академічні та професійні треки, а в інших, як Фінляндія чи Швеція, більш інтегрована система середньої освіти;
- за вузькоспеціалізованим та всебічно-орієнтованим навчанням: у Німеччині, Австрії та Бельгії популярні вузькопрофільні школи, які готують дітей до певних спеціальностей; натомість у Фінляндії та Швеції навпаки, намагаються навчити дитину максимально широкому переліку предметів;
- за рівними освітніми можливостями для будь-якої дитини незалежно від походження чи місця проживання: скандинавські країни (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія) мають давні традиції соціальної рівності та інклюзивної освіти і прагнуть забезпечити однаково високу якість освіти незалежно від соціального статусу чи місця проживання учнів, тоді як в інших (Британія, Франція) залишається поширеною традиція платних елітних шкіл і закритих шкіл-інтернатів, які забезпечують доступ до найкращих університетів і можливості для входження до впливових кіл суспільства.

Таке розмаїття шкільних систем є результатом історичних, культурних та політичних особливостей кожної країни. Водночас, для Європейського Союзу важлива побудова спільного освітнього простору, який надає можливість у разі потреби продовжити навчання в іншій країні ЄС, а випускникам європейських вишів бути однаково затребуваними у різних країнах. Тому Європейська Рада визначає ключові компетенції, якими мають володіти учні, а також підходить до формування спільного освітнього простору. Європейська Комісія, у свою чергу, фінансує різноманітні програми, що допомагають країнам-членам ЄС впроваджувати інноваційні підходи в шкільній освіті, зокрема створювати багатомовні класи, боротися з проблемою вимушеного переривання шкільної освіти, сприяти здоровій шкільній атмосфері, організовувати міжнародні програми підвищення кваліфікації та обміну досвідом для вчителів тощо. Крім того, структури ЄС та національні уряди фінансують програми, спрямовані на інтеграцію шкільних систем країн-членів та вдосконалення окремих аспектів шкільної освіти (Любарець, 2023).

Основні напрями інтеграції європейських національних шкільних систем у спільний європейський освітній простір визначили такі ключові документи:

- Рекомендація Європейського Парламенту і Ради про ключові компетентності для навчання протягом життя (2006 р.). Документом визначено 8 ключових компетентностей, які повинні бути сформовані в системах шкільної освіти, зокрема: комунікація рідною мовою, іноземні мови, математична компетентність, природничо-наукова та технологічна компетентність, цифрова компетентність, соціальна та громадянська компетентність, ініціативність і підприємливість, культурна обізнаність та самовираження. Документ став основою для гармонізації навчальних програм, методик та підходів у школах різних європейських країн (European Council, 2006).
- Висновки Ради ЄС щодо ролі освіти і навчання у реалізації стратегії «Європа 2020» (2011 р.). У документі підкреслено важливість шкільної освіти для забезпечення інтелектуального, сталого та всеохоплюючого зростання та закликає до модернізації шкільної освіти для підвищення її якості та ефективності, зокрема через оновлення навчальних програм, підвищення кваліфікації вчителів, запровадження інноваційних методик навчання (European Council, 2011).
- Рамкова програма цифрових компетентностей для громадян DigComp (2016 р.). Рамка DigComp стала ключовим орієнтиром для розвитку цифрових навичок у системі загальної освіти по всій Європі. Нено визначено ключові цифрові компетентності, що мають бути сформовані в системах шкільної освіти та рівні їх сформованості – від базового до просунутого (Brande et al., 2016);

- Висновки Ради ЄС щодо інклюзивної освіти в контексті різноманітності та підвищення успішності (2017 р.). У Висновках наголошено на необхідності забезпечення рівного доступу до якісної шкільної освіти для всіх учнів, незалежно від їхнього соціального, економічного, культурного чи етнічного походження. А також закликає до розвитку інклюзивних шкільних систем, які б враховували різноманітність учнівського складу та сприяли успіхам кожної дитини (European Council, 2017).

Наразі спільні цілі й освітні пріоритети для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання визначено «Резолюцією Ради ЄС про стратегічні рамки європейського співробітництва у сфері освіти і навчання на шляху до Європейського освітнього простору і за його межами (2021–2030 рр.)» (Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond 2021–2030): 1) підвищення якості, справедливості, інклюзії та мобільності для всіх у сфері освіти та навчання; 2) перетворення навчання протягом усього життя та мобільності в реальність для всіх; 3) підвищення компетенцій та мотивації в педагогічній професії; 4) зміцнення європейської вищої освіти; 5) підтримка екологічної та цифрової трансформації освіти (European Council, 2021).

Для узгодження політики країн ЄС у різних галузях, зокрема освітній, застосовується переважно принцип відкритого методу координації (*Open Method of Coordination, OMC*) – це гнучкий підхід до управління, який поєднує національну політику з цілями ЄС. Відкритий метод координації був запроваджений на Лісабонському засіданні Європейської Ради у 2000 р. як спосіб координації національних політик у сферах, де ЄС має обмежену компетенцію, таких як зайнятість, соціальний захист, освіта та молодь. Він розглядався як спосіб заохочення співпраці, обміну передовим досвідом та зближення до спільних цілей без необхідності прийняття обов'язкового до виконання законодавства.

Основні характеристики відкритого методу координації такі:

- *спільно узгоджені цілі*: держави-члени погоджують спільні цілі та керівні принципи на рівні ЄС;
- *порівняльний аналіз та індикатори*: для вимірювання прогресу в досягненні узгоджених цілей розробляються кількісні та якісні індикатори;
- *національні плани дій*: кожна країна-член розробляє власний національний план дій для досягнення спільних цілей;
- *експертна оцінка та моніторинг*: існує процес взаємного оцінювання, коли держави-члени аналізують і відстежують прогрес одна одної.

Відкритий метод координації заснований на спільних цілях та орієнтирах, але дозволяє державам-членам обирати власну політику та способи досягнення цих цілей. Він також забезпечує гнучкі рамки для координації, на противагу універсальному підходу, сприяє різноманітності національних політик, і водночас спрямовує їх на досягнення спільних цілей. Метод сприяє підвищенню прозорості, взаємному навчанню та поширенню передового досвіду серед країн-членів.

Варто підкреслити, що гармонізація шкільних систем та співробітництво у сфері освіти допомагають забезпечити високу якість освіти в усіх країнах ЄС завдяки вирівнюванню освітніх стандартів, програм та моніторингу навчальних досягнень, що сприяє взаємному визнанню кваліфікацій та покращує можливості учнів та вчителів щодо мобільності та обміну.

Обмін передовим досвідом, інноваційними методами навчання та педагогічними підходами, розвиток спільних дослідницьких проектів, розробка навчальних програм та обмін освітніми ресурсами між країнами ЄС підвищує ефективність викладання та покращує результати навчання учнів. Також співробітництво в освітній сфері дозволяє ефективно використовувати ресурси, зокрема фінансові, людські та матеріальні. Спільні програми, обміни та розробка навчальних матеріалів дозволяють зменшити дублювання зусиль та забезпечити більш ефективне розподілення ресурсів.

Європейська Комісія співпрацює з країнами-членами для збору даних та інформації про освітні системи національного рівня, що допомагає встановити загальну картину поточного ста-

ну освіти в ЄС і виявити ключові тенденції та виклики. Вона також сприяє обміну найкращими практиками та взаємопізнанню між країнами-членами, який здійснюється через різні ініціативи (такі як Європейський семестр, який сприяє координації політик освіти та навчання між країнами-членами), а також програми обміну (такі як Еразмус+, які сприяють мобільності студентів, учителів та науковців). Усі ці механізми допомагають відстежувати та оцінювати прогрес у досягненні цілей на рівні ЄС в освітній сфері, ідентифікувати сильні та слабкі сторони систем освіти, впроваджувати необхідні реформи та забезпечувати стаке поліпшення якості освіти в ЄС.

Кожного року Європейська Комісія публікує порівняльний звіт про системи освіти і навчання в ЄС та їхній прогрес у досягненні цілей на рівні ЄС, встановлених «Резолюцією Ради ЄС про стратегічні рамки європейського співробітництва у сфері освіти і навчання на шляху до Європейського освітнього простору і за його межами (2021–2030 рр.)». Цей щорічний порівняльний звіт, який називається «Моніторинг освіти і навчання» (Education and Training Monitor), містить широкий, загальноєвропейський аналіз систем освіти і навчання, який доповнює 27 більш детальних звітів по країнах і підтримується онлайн-панеллю Monitor Toolbox з усіма ключовими джерелами та даними, упорядкованими за країнами та темами. Він аналізує ключові аспекти освіти та навчання в країнах ЄС, оцінює прогрес у досягненні цілей Європейського освітнього простору, відстежує реалізацію освітніх політик і реформ на національному рівні, визначає основні виклики та рекомендації для подальшого удосконалення систем освіти в країнах-членах (European Commission, 2023b).

У рамках моніторингу відстежуються такі ключові показники інтеграції європейських національних шкільних систем у спільний Європейський освітній простір:

1. Доступ до якісної освіти:

- показники участі в дошкільній та шкільній освіті;
- рівень успішності учнів у базових навичках (грамотність, математика, природничі науки);
- частка учнів із низькими результатами навчання.

2. Інклюзія та рівність можливостей:

- показники раннього припинення навчання;
- частка учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчанні;
- різниця в успішності між учнями з різним соціально-економічним статусом.

3. Цифрова компетентність:

- Технічна оснащеність шкіл сучасним цифровим обладнанням;
- рівень цифрових навичок учнів та вчителів;
- використання цифрових технологій у навчальному процесі.

4. Професійний розвиток учителів:

- показники якості підготовки вчителів;
- можливості для безперервного навчання та підвищення кваліфікації;
- привабливість учительської професії.

5. Міжнародна мобільність:

- частка учнів, які брали участь у транснаціональних освітніх обмінах;
- взаємовизнання шкільних кваліфікацій між країнами;
- рівень володіння іноземними мовами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розуміння проблеми інтеграції та гармонізації шкільних систем у Європейському Союзі є важливим для контексту розвитку української освіти. Країни-члени ЄС мають історично сформовані національні підходи до організації шкільної освіти, які відрізняються структурою, навчальними програмами, методами викладання тощо. Поряд з національними традиціями, в Європі існує значна культурна й мовна різноманітність. Гармонізація освітніх стандартів та практик, знаходження балансу між уніфікацією та збереженням культурної ідентичності є складним завданням в умовах такого різноманіття і вимагає скоординованих зусиль на рівні ЄС, національних урядів та локальних громад. Утім побудова єдиного Європейського освітнього простору є однією з ключових цілей Європейського Союзу.

Серед ключових сучасних тенденцій в інтеграції та гармонізації шкільних систем у Європейському Союзі можемо назвати такі: *гармонізація шкільних структур та навчальних програм* (зближення структури та тривалості шкільного навчання, узгодження навчальних планів та змісту освітніх програм); *забезпечення якості шкільної освіти* (розробка спільних стандартів та критеріїв оцінювання якості, створення механізмів акредитації та інспектування шкіл); *впровадження інноваційних методик викладання та оцінювання* (поширення кращих практик та обмін педагогічним досвідом); *цифрова трансформація шкільної освіти* (розвиток цифрових навичок учнів та вчителів, використання інноваційних цифрових технологій у навчальному процесі); *стандартизація вимог до вчителів та підвищення їх кваліфікації* (уніфікація вимог до підготовки та сертифікації вчителів, розвиток спільних програм підвищення кваліфікації); *сприяння академічній мобільності учнів та вчителів* (розвиток програм обміну учнями між школами; підтримка перспектив кар'єрної мобільності вчителів); *забезпечення соціальної інклюзії та рівного доступу до освіти* (упровадження заходів з інтеграції учнів з особливими потребами, створення механізмів підтримки учнів із соціально-вразливих груп); *посилення управлінської та організаційної автономії шкіл* (надання школам більшої самостійності у прийнятті рішень; розширення можливостей для локальних ініціатив та інновацій, залучення батьків, громад та стейкхолдерів до управління школами) тощо.

Ці тенденції відображають спільні прагнення до створення інтегрованого, гнучкого та інноваційного Європейського освітнього простору. Тому їх осмислення та розуміння може стати корисним досвідом для реформування шкільної освіти в Україні.

Аналіз процесу адаптації національних шкільних систем до Європейського освітнього простору та ефективні практики їх гармонізації з спільними цілями й освітніми пріоритетами ЄС, визначення впливу європейських освітніх ініціатив на розвиток національної шкільної освіти можуть бути перспективним для подальших розвідок.

Використані джерела

- Авшенюк, Н. (2015). *Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині XX – на початку XXI ст.* НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, Інститут обдарованої дитини. <http://surl.li/twwtj>
- Верховна Рада України. (2014). *Угода «Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- Денисюк, О.Я., Дронь, Т.О., Титаренко, Н.В., Ткаченко, В.В. (2022). Реформа НУШ як складова інтеграції української освіти в Європейський освітній простір. *Освітня аналітика України*, 4(20), 84–97. <http://surl.li/pxfjef>
- Кабінет Міністрів України. (2017, 25 жовтня). *План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони*. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/pz-ua-1106-final.pdf>
- Кабінет Міністрів України. (2022a). *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2022*. <http://surl.li/iyjgvd>
- Кабінет Міністрів України. (2022b, 23 червня). *Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС*. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>
- Кабінет Міністрів України. (2023). *Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2023*. <http://surl.li/segpsp>
- Локшина, О. (2009). *Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика* (друга половина XX – початок XXI ст.). СПД Богданова А. М. <http://surl.li/lhdrle>
- Локшина, О. (2023). Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український Педагогічний журнал*, 4, 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>

- Локшина, О. (2024). Європейський освітній простір як інтеграційна перспектива української освіти. *Український Педагогічний журнал*, 2, 6–19. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-6-19>
- Любарець, А. (2023, 16 травня). «Євроінтеграція» шкіл: як європейські підходи змінюють українську освіту. <https://rubryka.com/blog/eurointegration-of-schools/>
- Міністерство освіти і науки України. (2023). *Освіта і наука України в умовах воєнного стану*: інформаційно-аналітичний збірник. <http://surl.li/twxlv>
- Пульс Угоди. (2024). *Освіта, навчання та молодь*. <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/education>
- Brande, L., Carretero, S., Vuorikari, R. (2016). *DigComp 2.0: the digital competence framework for citizens*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2791/11517>
- European Union. (2012). *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Part three: Union Policies and Internal Actions – Title XII: Education, Vocational Training, Youth And Sport – Article 165 (Ex Article 149 TEC)*. <http://surl.li/jadipa>
- European Commission. (2023a, 1 February). *Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union*. <http://surl.li/xmrofk>
- European Commission. (2023b). *Education and Training Monitor 2023*. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2023/en/index.html>
- European Commission. (2023c, 8 November). *Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy*. <http://surl.li/debpyq>
- European Council. (2006, 30 December). *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning*. <http://surl.li/ogufwp>
- European Council. (2011). *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the 'Europe 2020 strategy'*. <http://surl.li/kzutml>
- European Council. (2017). *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on Inclusion in Diversity to achieve a High Quality Education For All*. <http://surl.li/ibapjm>
- European Council. (2021, 26 February). *Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030)*. <http://surl.li/fuuqwr>
- Hasiuk, I., Darmanska I., Mashkina, L., Pehota, O., Savchenko, M. (2022). European integration and the reform of the Ukrainian educational sector. *Public Policy and Administration*, 21(4), 437–450. <https://doi.org/10.13165/VPA-22-21-4-07>

References

- Avsheniuk, N. (2015). *Tendentsii rozvytku transnatsionalnoi vyshchoi osvity u druhii polovyni XX – na pochatku XXI st.* NAPN Ukrainy, Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh, Instytut obdarovanoi dytyny. <http://surl.li/twwrj> (in Ukrainian).
- European Union. (2012). *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Part three: Union Policies and Internal Actions – Title XII: Education, Vocational Training, Youth And Sport – Article 165 (Ex Article 149 TEC)*. <http://surl.li/jadipa> (in English).
- Denysiuk, O. Ia., Dron, T.O., Tytarenko, N.V., Tkachenko, V.V. (2022). Reforma NUSh yak skladova intehratsii ukrainskoi osvity v Yevropeyskyi osvittiiy prostir. *Osvitnia analytika Ukrainy*, 4(20), 84–97. <http://surl.li/pxjfp> (in Ukrainian).
- European Commission. (2023b). *Education and Training Monitor 2023*. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2023/en/index.html> (in English).
- European Council. (2011). *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the 'Europe 2020 strategy'*. <http://surl.li/kzutml> (in English).
- European Council. (2017). *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on Inclusion in Diversity to achieve a High Quality Education For All*. <http://surl.li/ibapjm> (in English).

- Hasiuk, I., Darmanska I., Mashkina, L., Pehota, O., Savchenko, M. (2022). European integration and the reform of the Ukrainian educational sector. *Public Policy and Administration*, 21(4), 437–450. <https://doi.org/10.13165/VPA-22-21-4-07> (in English).
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2017, 25 zhovtnia). *Plan zakhodiv z vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony*. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/pz-ua-1106-final.pdf> (in Ukrainian).
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022a). *Zvit pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS za 2022*. <http://surl.li/iyjgvd> (in Ukrainian).
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022b, 23 chervnia). *Ukraina otrymala status kandydata na chlenstvo v Ye S*. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrymala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes> (in Ukrainian).
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2023). *Zvit pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS za 2023*. <http://surl.li/segpsp> (in Ukrainian).
- Liubarets, A. (2023, 16 travnia). «Ievrointehratsiia» shkil: yak yevropeiski pidkhody zminiuiut ukrainsku osvitu. <https://rubryka.com/blog/eurointegration-of-schools/> (in Ukrainian).
- Lokshyna, O. (2009). *Zmist shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka (druha polovyna XX – pochatok XXI st.)*. SPD Bohdanova A. M. <http://surl.li/lhdrle> (in Ukrainian).
- Lokshyna, O. (2023). Stratehiia yevropeiskoho spivrobotnytstva u haluzi osvity i navchannia u 2021–2030 rr. yak yevrointehratsiinyi oriiientyr dlia ukrainskoi osvity. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, (4), 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17> (in Ukrainian).
- Lokshyna, O. (2024). Yevropeyskyi osvitiinyi prostir yak intehratsiina perspektyva ukrainskoi osvity. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, (2), 6–19. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-6-19> (in Ukrainian).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2023). *Osvita i nauka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: informatsiino-analitychnyi zbirnyk*. <http://surl.li/twxlv> (in Ukrainian).
- Puls Uhody. (2024). *Osvita, navchannia ta molod*. <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/education/> (in Ukrainian).
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2014). *Uhoda «Pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony»*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (in Ukrainian).
- Brande, L., Carretero, S., Vuorikari, R. (2016). *DigComp 2.0: the digital competence framework for citizens*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2791/11517> (in English).
- European Commission. (2023a, 1 February). *Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraines application for membership of the European Union*. <http://surl.li/xmrofk> (in English).
- European Council. (2021, 26 February). *Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030)*. <http://surl.li/fuuqwr> (in English).
- European Commission. (2023c, 8 November). *Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy*. <http://surl.li/debpyq> (in English).
- European Council. (2006, 30 December). *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning*. <http://surl.li/ogufwp> (in English).

Oksana Shparyk, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher in the Department of Comparative Pedagogy at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Research interests: educational policy in the EU, USA, and China; reforms and innovations in the global and European educational spaces; transformational processes and trends in education development; ensuring the quality of education.

INTEGRATION OF EDUCATIONAL SCHOOL SYSTEMS WITHIN THE EUROPEAN UNION: CURRENT TRENDS

Abstract. The article deals with the current problems of European integration in the field of school education. The key documents defining the main directions of integration of European national school education systems into the common European educational space are identified. The common goals and educational priorities for European cooperation in the field of education and training at this stage are clarified. The author highlights the principle of the Open Method of Coordination (OMC), which is used to harmonize EU policies in various fields. The key current trends are noted, in particular, harmonization of school structures and curricula (convergence of the structure and duration of schooling, harmonization of curricula and content of educational programs); quality assurance of school education (development of common standards and criteria for quality assessment, creation of mechanisms for accreditation and inspection of schools); introduction of innovative teaching and assessment methods (dissemination of best practices and exchange of pedagogical experience); digital transformation of school education (development of digital skills of students and teachers, use of innovative digital technologies in the educational process); standardization of requirements for teachers and their professional development (unification of requirements for teacher training and certification, development of joint professional development programs); promotion of academic mobility of students and teachers (development of student exchange programs between schools; support for teachers' career mobility prospects); ensuring social inclusion and equal access (implementing measures to integrate students with special needs, creating mechanisms to support students from socially vulnerable groups); strengthening the management and organizational autonomy of schools (giving schools more autonomy in decision-making; expanding opportunities for local initiatives and innovations, involving parents, communities and stakeholders in school management), etc. These trends reflect common aspirations to create an integrated, flexible and innovative European Education Area. It is concluded that the EU member states have historically formed national approaches to the organization of school education, which differ in structure, curriculum, teaching methods, etc. Harmonization of educational standards and practices, finding a balance between unification and preservation of cultural identity is a complex task in the context of such diversity and requires coordinated efforts at the level of the EU, national governments and local communities.

Keywords: European integration; European Educational Area (EEA); national education systems; secondary education; trends.